

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

T Ø N D E R

AARBOG 1943

BOGFORLAGET GULDHORN

TØNDER MCMXLIII

TØNDER AARBOG

1943

I. Aargang

BOGFORLAGET GULDHORN

TØNDER MCMXLIII

TH. LAURSENS BOGTRYKKERI

TØNDER AMTS CENTRALTRYKKERI

Forlaget »Guldhorn« har faaet den udmærkede Idé at udsende en lille Tønder Aarbog.

Denne lille Bog, bestemt for Venner af vor By, skal bringe Bud og Hilsen til alle dem, der ude i det fremmede endnu føler sig som Tøndringer, fordi de enten er født her, eller har været saa længe i Byen, at den er blevet Hjemstavn for dem.

Tønder Aarbogen vil bringe gamle Minder frem hos Dem, gamle Tønderansigter vil komme til at staa lyslevende for Dem, og disse Minder vil kunne være med til at hjælpe igennem en Mørketid.

Vor gamle By, som i dette Aar har fejret sin 700 aarige Fødselsdag, kommer gennem dette lille Hefte som en Hilsen til sine Børn og trofaste Venner.

Tønder, i December 1943.

JOHAN PAULSEN,
Borgmester.

Redigeret af CL. ESKILDSEN
paa Grundlag af de lokale Avisers Meddelelser

1. Aarg. bringer kun Maanederne Januar—November 1943
De følgende Aargange vil omfatte 12 Maaneder

TØNDERHUS

Fot.: Bent Nygaard

Forlagsvirksomhed i Tønder.

Tønder har gennem Tiderne ikke blot haft kulturel Betydning som Skoleby, men ogsaa ved en ret betydelig Forlagsvirksomhed.

I Ugerne ind under Tønders 700 Aars Købstad-jubilæum startedes »Bogforlaget Guldhorn« af Boghandler J. N. Jensen og Bogtrykker Th. Laursen. Forlagets første Bog blev Jubilæumsbogen »Tønder 1243-1943«. Dermed er en gammel Tradition genoptaget, idet der i over 200 Aar er trykt og udgivet Bøger i Tønder. —

August Hermann Franckes Oprettelse af et Vajsenhus i Halle i Aaret 1798 førte meget hurtigt til Stiftelser af Vajsenhuse i Danmark. Vajsenhuset i Slesvig oprettedes 1718, Vajsenhuset i København 1727 og Vajsenhuset i Flensborg 1728. Naar man gaar ud fra Stiftelsesaaret, er imidlertid Vajsenhuset i Tønder det ældste i Danmark, idet Købmand Peter

Struck allerede 1710 i sin sidste Vilje, kaldt »dispositio«, testamenterede 91 Demat ($\frac{1}{2}$ Hektar) Jord i Frederikskogen til Oprettelse af et Vajsenhus for 12 forældreløse Drengene i Tønder samt til Undervisning af andre Børn. Peter Struck døde 1713, hans Enke 1714, men hans Testamente blev først aabnet i 1730. Ved Hjælp af Strucks Formue og frivillige Bidrag fik saa Provst Johann Hermann Schrader i 1730-32 rejst Alderdomshjemmet efter Branden i 1725 med Vajsenhuset i en særlig Fløj. Francke havde i Halle knyttet et Bogtrykkeri til sit Vajsenhus, idet han derved haade vilde indtjene Penge til sine Vajsendrengene og bidrage til at udbrede pietistiske Skrifter. Enevold Evald havde gjort det samme i København, og Joh. Herm. Schrader greb ligeledes Idéen og indrettede et Bogtrykkeri i Forbindelse med Vajsenhuset i Tønder.

Den første Bog, der — saa vidt vi ved — tryktes i Tønder, blev kendt i vide Kredse. Det var nemlig den saakaldte »Tønder-Salmebog«. hvis fulde Titel lyder: »Vollständiges / Gesang-Buch / in einer Sammlung / Alter und Neuer / Geistreichen Lieder / der Gemeine Gottes zu Tondern / zur Beförderung der Andacht hey / dem öffentlichen Gottes-Dienst / und besonderen Haussübung / gewidmet. — Tondern. Verlegt und gedruckt zum Nutzen des daselbst zu erbauenden Hospital- und Waysen-Hauses / im Jahr Christi 1731«.

Salmebogen indeholdt ikke mindre end 1157 Salmer, hvoraf de 23 var digtet af Schrader selv. Den blev senere anbefalet paa Synoder til Brug i hele den kongelige Del af Slesvig og fik stor Udhredelse. Schraders senere Skrifter er trykt i

Vajsenhusets Trykkeri ved *Hermann Heinrich Rottmer*. Ludwig Andresen antager, at denne Rottmer, der stammede fra Altona, har været privat lønnet af Schrader, da han aldrig har aflagt Borgered og altsaa ikke har drevet selvstændigt Erhverv. Hermann Heinrich Rottmer nævnes i Skatteregnskaberne første Gang 1735, da han sammen med Broderen Paul boede i en Bod til Østergade 26. 1736 gik de to Brødre fra hinanden, og Herm. Heinrich boede ugift lige over for Hospitalet i Østergade 52.

Et Aar efter Schraders Salmehog, i 1732, udsendte Schraders Ven og Medarbejder Hans Adolph Brorson: »Nogle Jule-Psalmer / Gud til Ære og Christne-Siæle / især siin elskelige Mecnighed til Opmuntring til den forestaaende Glædelige Jule-Fest Eenfoldig og i Hast sammenskrevne Af H. A. B. Tundern / Hoss Clauss Kiessbuy og findes hos hannem Tilkjøb 1732«. Det var et lille uanseligt Hefte ved Siden af Schraders Salmehog, men det fik den største Betydning i dansk Kirkehistorie.

En Claus Kiesbye nævnes 1690 i Borgerregistret som Bogbinder. Den 7. Nov. 1733 aflagde en anden Claus Kiesshui Borgered som Bogbinder i Tønder. Han døde den 5. Maj 1748. 57 Aar gammel, og var altsaa født i 1691. Omkring 1731 overtog han Huset Østergade 21 med Bogbinderi efter sin Fader Hans Kiesbye, der antageligt har været en Søn af den før nævnte Claus Kiesbye den ældre.

Paa Brorsons andet Oplag af »Nogle Passions-Psalmer« (1735) staar: »Tryckt udi Vajsenhuset og paa dets Forlag af Hermann Heinrich Rottmer«. Det er altsaa givet, at der paa den Tid i Tønder har eksisteret to Bogtrykkerier og Forlags-

virksomheder samtidig, og Brorson har benyttet dem begge.

Hos Kiesbye lod Brorson trykke: Nogle Advents-Psalmer (1733), Nogle Paaske-Psalmer (1734), Nogle Himmelfarts- og Pindse-Psalmer (1734), Nogle Psalmer om Troens Frugt (1734). For Provst Arends, Schraders Efterfølger, trykkede Claus Kiesbye: Kurtzgefasstes Beichtexamen (1739 og 1744).

Paa Vajsenhusets Forlag, trykt af Rottmer, udsendte Brorson: Nogle Psalmer om Troens Grund (1734 og 1735). Provst Schrader udsendte paa samme Forlag: Die göttlichen Rührungen und Buss-Bewegungen in den Hertzen der Meuschen (1735), De guddommelige Rørelser og Bevægelser i Mennskernes Hjerter (1735), Naadens omhyggelige Bevaring (1735), Die Ordnung des Heils (1735), Salighedens Orden (1735), Evangelischer Herzenswecker (1736), Der Notwendige Ernst im Christenthum (1736), Die Beschaffenheit eines wahren Christen (1736), Den nødvendige Nidkærhed i Christdommen (1736). Alle disse Skrifter er Prædikener, oversat til Dansk af Schrader selv. Ligeledes trykkedes paa Schraders Foranledning i Vajsenhusets Trykkeri Bibler paa Tysk. — Advokat Grauer, Tønder, udsendte 1737 paa Vajsenhusets Forlag: Gründliche Erklärung derer Götzenbilder, die auf dem im Jahre 1734 bei Gallehus gefundenen Horn sich repräsentiren, en fantastisk Udlægning af Guldhornsbillederne, og samme Aar udsendte Grauer paa dette Forlag: Das Eyderstedtische Landrecht. — Vajsenhusets Trykkeri trykkede endvidere Arends Ligprædiken over Provst Schrader 1737. Balthasar Petersens Parentation og den i Anledning af Provst Schraders Død udgivne Samling af latinske, tyske og danske Sørgesange.

Efter Schraders Død i 1737 solgte Fru Schrader Bogtrykkeriet til Claus Kiesbye, og denne fortsatte navnlig med at trykke Vajsenhusets Bibler. Hans Christian Kiesbye, Claus Kiesbyes Broder, lod dog paa egen Bekostning trykke et andet Oplag af Schraders Salmebog i Slesvig. 1742 forsøgte Claus Kiesbye at faa Forlagsretten til Salmebogen, men Magistraten hindrede det, og Retten forblev hos Vajsenhuset. Dette havde i Mellemtiden sammen med Vajsenhusene i Flensborg og Slesvig og et Par fromme Stiftelser i Holsten faaet Eneretten til at trykke og forlægge Erik Pontoppidans Katekismus og den store tyske Katekismus. Ved kongelig Resolution af 9. 3. 1779 fik disse Vajsenhuse sammen med Lærerseminariet i Kiel Privilegium til Udgivelsen af Cramers Salmebog: »Neues allgemeines Gesangbuch«.

Disse værdifulde Bøger blev dog for største Delen ikke trykt i Tønder. 1743 tryktes dog her en dansk Oversættelse af »Allgemeiner Katechismus« i et Antal af 6000 Stykker. Hvoraf Vajsenhuset i Tønder overtog de 5000 til Salg. Bogsalget spiller hele Tiden en meget vigtig Rolle for Vajsenhusets Økonomi.

Bogtrykker Hans Christian Kiesbye døde 1748, og Aaret efter overtog Svigersønnen, Bogbinder Lorenz Petersen, Forretningen. 1751 trykte og forlagde denne sammen med sine Svogre Ernst Daniel Nagel og Mathias Christiansen — alle tre Bogbindere — et Uddrag af »Allgemeiner Landeskatechismus«, saa de altsaa drev Forlagsvirksomheden videre.

Da lidt efter 1760 de 6000 danske Katekismer, som trykkes i 1743, var udsolgte, opfordrede de privilegerede Stiftelser Vajsenhusinspektoratet i Tønder til at lade trykke et

nyt Oplag; men Provst Balthasar Petersen vilde ikke »melere« sig med sligt. Han indvendte, at Kiesbye var død, og at Trykkeriet med dets Ejer Reinholdt var i en saa daarlig Forfatning, at der ikke kunde præsteres noget ordentligt. Derfor blev der i 1762 trykt 7000 tyske og 7000 danske Katekismer i Flensborg. Vajsenhuset vedblev Aarhundredet ud at drive Forlagsvirksomhed af danske og tyske Bøger, og Fortjenesten var god.

Ogsaa gennem det 19. Aarhundrede bestod Vajsenhusets Forlagsvirksomhed videre. Ved en Revision af Hertugdømmernes milde Stiftelsers Privilegier i 1857 deltes Forlagsrettighederne saaledes, at Eneretten for Slesvig tilfaldt Vajsenhusene i Tønder, Flensborg og Slesvig, medens Retten for Holsten tildeltes de holstenske Anstalter. 1858 udgav Vajsenhusene i Tønder og Flensborg en tysk Oversættelse af C. F. Balslevs Bibelhistorie, og Aaret efter udgav de tre Vajsenhuse en tysk Oversættelse af Balslevs Katekismus (Lærebog) i 10.000 Eksemplarer, trykt i Døvstummeinstituttet i Slesvig.

Den preussiske Regering fornyede ikke Forlagsprivilegierne, og Aarhundredet ud maatte Vajsenhuset nøjes med at sælge af Restbeholdningerne. I Aaret 1902 afvikledes den sidste Rest, og dermed standsede Vajsenhusets 170 aarige Forlagsvirksomhed. — — —

Af Balthasar Petersens Indvendinger ses, at Kiesbyes Trykkeri i 1762 ejedes af Bogtrykker *Reinholdt*. Denne havde 1753 faaet Privilegium paa at trykke Fysikus i Flensborg Dr. Boesels Bog »Grundlegung der Hebammen-Kunst«, og 1755 havde han faaet Privilegium paa at trykke og forlægge Lorenzens

»Biblisches Handbuch«. Ogsaa forskellige Smaating udkom hos ham. I 1762 blev han imidlertid denuncieret for at give sig af med at trykke »ukyske Elskovsvers«. Det viste sig, at han havde trykt og solgt tre uskyldige danske Sange, forfattede af Lærer Ebbe Thomsen i Jejsing, og kolporteret paa Landet i Lighed med Datidens Skillingsviser. Reinholt døde 1785. Hvorledes det derefter er gaet med dette andet Trykkeri og Forlag, kan ikke siges.

1810 begynder et nyt Afsnit af Tønders Betydning som Forlagsby. Rektor Johann Ludolph Forchhammer, den lærde Skoles og Seminariets fremragende Forstander, døde ved et Slagtilfælde den 13. Juli 1810, kun 46 Aar gammel. Enken Margrethe Elisabeth, en Datter af en Læge i Husum, tog energisk fat paa et Arbejde for at opretholde Livet og lade sine fire ældste, dygtige Søner studere. Hun indrettede et lille Trykkeri, senere støttet af sin yngste Søn Heinrich og en ugift Datter Marie.

1813 fik Fru Forchhammer Privilegium paa at trykke og udgive et »Intelligensblad« for Tønder. Dette begyndte at udkomme den 1. Oktober 1813 med Titlen »Königlich privilegiertes Wöchentliches Tondersches Intelligenzblatt«. 1854 gik Privilegiet over til Sønnen Heinrich Forchhammer. Denne solgte 1871 Trykkeri og Avisforlag til J. W. Goos fra Heide. der fra 1. Oktober 1871 udsendte Avisen med Titlen »Tondersche Zeitung«, først 2 Gange om Ugen, fra 1876 3 Gange om Ugen. 1889 solgte Goos Trykkeri og Blad til J. H. N. Thamssen fra Før, der fra 1. Januar 1896 udsendte »Tond. Zeitung« som Dagblad. 1919 solgte Thamssens Søn Forret-

ningen til Cornelius Petersen, Vesteranflod, og 1921 gik Avisen ind, medens Trykkeriet førtes videre under Betegnelsen »Tønder Amts Centraltrykkeri«.

Enhver ved, hvilken stor Betydning en Avis har, og over 100 Aars Avisforlagsvirksomhed i Tønder har naturligvis haft stor Indflydelse paa Egnens offentlige Mening og virket opdragende i høj Grad. Pladsen her tillader dog ikke at gaa nærmere ind paa denne Side af Forlagsvirksomheden: vi vil holde os til Bogforlaget.

Enkefru Forchhammer drev nemlig ogsaa Bogforlag og viste i denne Side af Virksomheden baade Initiativ og Smag. For at vise dette, skal her nævnes nogle af de Bøger, der blev trykt hos hende:

Wiesendanger: Geschichte Josephs. 1816.

Decker (Rektor og Seminarieførstander): Wer ist Lutheraner? 1817.

Uden Forfatternavn: Beleuchtung der Verteidigung der Dieckschen Sendschreiben. 1817.

Uden Forfatternavn: Gesänge für das Reformations-Jubelfest in Tondern. 1817.

H. G. Petzel (Rektor i Tønning): Gedichte. 1817.

Heimreichs Nordfresische Chronik. 1819.

Decker: Predigt über Gal. 4. 21-31. 1819.

Bruhns: Christus ist mein Leben. 1820.

Decker: Methodik für Volksschullehrer. 1820.

Tychsen (Andenpr. i Tønder): Geistliche Liederverse. 1821.

Uden Forfatternavn: Denkmahl der Wasserfluth im Februar 1825. 1825.

Fangel: Predigt über Lukas 11, 28. 1826.

J. P. Hansen: Versinnlichung einiger astronomischer Wahrheiten. 1828.

- A. Boysen: Blatt- und Blüthenkuospen (Digtsamling). 1828.
 A. Hojer: König Friedrich des Vierten glorwürdigstes Leben. 2 Bind. 1829.
 Uden Forfatternavn: Wie Nichtärzte die asiatische Cholera verhüten, erkennen und behandeln sollen. 1831.
 Kopp (Seminariets Gymnastiklærer): Lehrbuch der Gymnastik. 1831.
 Forchhammer (Fru Forchhammers Søn): Die Vormundschaft nach den im Herzogthum Holstein geltenden Rechten. 1834.
 Lundius: Processchrift wider Buchdrucker Kastrup. 1842.
 Nissen: Huuskorset. 1843.
 Göttge: Predigt über Markus 8. 1-9. 1849.
 Koch: Pontoppidans Ledsager. 1857.
 Desuden: Skoleregulativer. Bogkataloger m. m.

Som Rækken viser, er det i første Række Skrifter for Kirke og Skole, der udgives i Tønder, desuden fortsætter enkelte Samlinger af Digte og Salmer Linien fra Schraders og Brorsons Dage. Mest interessant af disse er Rektor Hinrich Georg Petzels Digte fra 1817, idet disse i tysk Sprog tolker en overstrømmende dansk Patriotisme. »Huuskorset« eller »Hvad man bør holde Brændeviinsdrikken for?« er et Agitationsskrift mod Alkoholen, en Oversættelse af Pastor Böttchers »Hauskreuz«, samt nogle Afholdsfortællinger, oversat fra Tysk ved N. H. Nissen, Organist og Degn i Hostrup. En lille Gruppe danner videnskabelige Bøger af forskellig Art, Astronomi. Medicin og Retsvidenskab.

Virkelig imponerende er det, at Fru Forchhammer paa sit Forlag vover at udsende Nytryk af gamle, værdifulde Bøger: *Heimreichs* store nordfrisiske Kronik fra 1634 og Andreas *Højers* 2 Bind stærke Værk om Kong Frederik IV, der er

100 Aar yngre. At heller ikke det aktuelle forsømtes, viser Beskrivelsen af den store Stormflod i 1825 og Bogen om den asiatiske Kolera fra 1831.

Fra 1864 til Aarhundredskiftet er der igen flere Forlagsvirksomheder i Tønder, idet »Tond. Zeitungs« Ejere J. W. Goos og J. H. N. Thamssen udsender nogle Bøger og Boghandler Drøhse ogsaa driver Forlagsvirksomhed. En enkelt Bog, Seminarielærer Johannsens »Musik- og Harmonilære« udkommer 1874 paa Boghandler P. Simonsens Forlag, saa man kan tale om 3 Forlag, selv om ingen af dem har været særlig virksomme.

Det var mest Seminariets Lærere, der i disse Aartier optraadte som Forfattere i Tønder. Seminarielærer Johannsen skrev sin lige nævnte Harmonilære, Stoltenberg en »Flora Tonderns« (1877), altsaa en lokalt præget Botanik. Seminarielærer Krause en »Gesanglehre« (1882), Seminarielærerne Krieger, Michelsen og Todsén en »Hülfsbuch für eine einfache Behandlung der Winckelmannschen Bilder« (1880), altsaa en Anvisning til at behandle de Anskuelsesbilleder, som alle Skoler skulde bruge ved danske Børns Opøvelse i tysk Sprog. Hos Drøhse udkom B. P. Mollers Digtsamling »Meerumrauscht« (1879), paa Thamssens Forlag den endnu levende Tønderdigter Wilhelm Lobsiens første Digtsamling »Strandblumen« (1894). Paa »Tond. Zeitungs« Forlag udkom endvidere i Halvfjerserne en Stedfortegnelse for Tønder Amt, nogle Turistførere for det nye Storbad Westerland paa Sild, samt nogle Fortællinger fra Silds Fortid, bestemt for Badegæster. Endvidere maa nævnes, at Thamssen i Halv-

**Korteynet Bonde (der for første Gang
tager Briller paa), til sin Kone:**

**»Ved du hvad, Rikke, dersom jeg
havde vidst, at du saa endan ud,
havde jeg dog ikke taget dig!«**

femserne startede et tysk Børneblad, om hvilket Udgiveren udtrykkeligt sagde, at det var bestemt til at danne en Modvægt mod Sprogforeningens danske »Børneblad«. Paa Drøhses Forlag udkom en »Leitfaden für See-Badereisende« (1885).

Interessantest af disse Forlæggere er Fr. Drøhse. Han var en Søn af den tidligere Stænderdeputerede og Vicepræsident for den slesvigske Stænderforsamling, Justitsraad, Herredsfoged Markus Gerhard Christian *Drøhse*, en typisk Repræsentant for den »tredje Retning«, der i den nationale Brydningstid for 100 Aar siden stejlt blev staaende ved det gamle Standpunkt, der oprindeligt var fælles for alle: at forbinde tysk kulturel Indstilling med Troskab mod det danske Kongehus og Kærlighed til det danske Folk. Derfor blev han i 1848 afskediget af den provisoriske slesvig-holstenske Regering — og i 1850 vraget af den danske! — Hans Søn, Boghandler Friedrich Drøhse, fortsatte i vis Forstand Faderens Indstilling, idet han, skønt tysk indstillet, ved sin aarlige danske Almanak i høj Grad hidrog til at bringe dansk Læsestof ind i de nordslesvigske Hjem. Drøhses Almanak fandt Indpas over hele Nordslesvig. Jeg husker fra mit Barndomshjem Øst for Aabenraa, med hvilken Spænding gamle og unge saa den i Møde, hvorledes vi slugte de historiske Fortællinger, som Lærer Borst i Mjolden skrev under Mærket »Rolf«, hvorledes vi morede os over P. P. Hjeds's Stykker i alsisk Folkemaal — f. Eks. Historien om, hvorledes det gik mig, da jeg skulde ind til Dragonerne i Slesvig — og ikke mindre morede os over Vittighederne. Min Barndomsforestilling af Vorherre skabtes af Drøhses Almanak, hvor man saa en gammel Mand med stort Skæg sidde og skrive det

Sælgeren: Se søn, Karl, her har du
for 20 sk. Sirup, men hvor har du
gjort af Pengene?

Karl: De ligger jo i Potten!

nye Aar op paa en stor Sten. Som Almanak var den virkelig god, og Drøhses Almanak var for mange Hjem i Nordslesvig den eneste danske Folkelæsning. Den begyndte at udkomme 1867 og oplevede over 30 Aargange; men fra 1894 blev den hurtigt fortrængt af »Sprogforeningens Almanak«.

Efterhaanden ebbede Forlagsvirksomheden i Tønder ud. Fra Tiden mellem 1900 og den første Verdenskrig kender jeg kun een Bog, der blev trykt og forlagt i Tønder: Seminarielærer Ottens Hjemstavnsbog »Der Kreis Tondern«. Den udkom 1906 paa Boghandler Severin Matthiesens Forlag; Severin Matthiesen var P. Simonsens Efterfølger.

Efter 1920 gik det endnu et Skridt længere tilbage, idet end ikke Avisforlagsvirksomheden har kunnet holdes i Live. Tønder er sikkert den eneste Amtsby i Landet, der ikke har en selvstændig lokal Avis. Paa en Maade kan man betragte det af »Historisk Samfund for Sønderjylland« udgivne »Sønderjydske Maanedsskrift« som fuldstændigt Tøndringer Arbejde, idet begge Redaktører i de 20 Aar, dette Tidsskrift har eksisteret, har boet i Tønder, og Bladet er ogsaa hele Tiden blevet trykt her. Der er i de forløbne to Aartier ogsaa blevet trykt Bøger i Tønder, men et egentligt Forlag har Tønder ikke haft, indtil nu »Forlaget Guldhorn« har begyndt sin Virksomhed.

Lad os haabe, at det vil fortsætte Fortidens gode Traditioner, og lad os ønske det en god Fremtid!

CL. ESKILDSEN

Kilde: Fremstillingen af Vajsenhusets Trykkeri- og Forlagsvirksomhed er i det væsentlige taget efter Ludwig Andresen: 200 Aar Vajsenhus i Tønder, trykt 1935 i Tønder Amts Centraltrykkeri.

**En laset Landstryger: Hvis De ikke
giver mig noget, bliver jeg ved at gaa
ved Siden af Dem, saa Folk inaa tro,
jeg er Deres Perleven!**

Aarets Begivenheder og Forandringer.

JANUAR 1943.

Kirkelige Efterretninger for Aaret 1942:

døbte:	dansk 86	tysk 50	Personer
konfirmeret:	dansk 59	tysk 34	Personer
viet:	dansk 25	tysk 9	Par
begravet:	dansk 27	tysk 38	Personer

8. Paa et Byraadsmøde nedsættes et Udvalg til Forberedelse af Byjubilæet. — 11. Ny Skøjtebane aabnes i Fennen ved Tiedemanns Vej. — 18. Stor svensk Bogudstilling aabnes paa Seminariet. — 24. En Forening for tunghøre oprettes med pens. Overpostbud Hartwig Hansen som Formand.

Ejendomshandler: Horupsgade 15 af Malermester Niensens Enke solgt til Chauffør Jürgensen. — Nørregade 14 af Sagfører Bundgaard solgt til Chauffør Valdemar Petersen.

Døde: 2. Lærer Hans Peter Hansen, 67 Aar. — 7. Toldpakhusformand Christian Christiansen, 67 Aar. — 11. Fhv. Murer Christian Peter Hundertmark, 81 Aar. — 13. Harry Bonde, Søn af Mælkehandler Bonde, 3¹/₂ Maaned. — 16. Slagttersvend Hans Marcussen, 38 Aar. — 23. Enke Erna Luise Marie Nagel, f. Gehrke, 48 Aar.

Faldne, meddelt i Januar: S. S. Sturmman Jens Jørgen Hansen, Østergade 71 (4. 12. 42).

Bryllupper: 6. Lok. Fyrb. Erik Christensen, Nyborg, og Elly Dupont Christensen, Carstensgade 6. — 10. Barbermester Hans Skellgaard, Skast (Ringkøbing Amt), og Mette Marie Tygesen, Skrup. (Hostrup Kirke).

Runde Dage: 11. Fru Rektor Kardel: 80 Aar. --- 16. Fru Marie Skov, Østergade 31: 70 Aar. --- 23. Enkefru Andrea Nielsen, Søndergade 28: 80 Aar. 29. Barbermester Otto: 50 Aar.

Udnævnelser m. m.: 1. Politimester Martensen-Larsen overtager Politimesterembedet i Aabenraa. men beholder Aaret igennem sit Hjem i Tønder. Politifuldmægtig Brix, Roskilde. udnævnes til Politimester og overtager Embedet i Tønder. --- 4. Amtmand. Lensgreve Schack er blevet Kommandør af Danebrog af 1. Grad. — 8. Lokomotivfyrb. H. N. Aunskjær forfremmet til Lokomotivfører. — 12. Hans Jacobsen fra Tønder har bestaaet juridisk Embedseksamen med 1. Karakter. — 18. Styrmand Carl, Søn af Postkontrollør Carl, har bestaaet Skibsførereksamen. — 19. Lærerinde Frk. Ester Sørensen fast ansat som Lærerinde ved Seminariets Øvelses-skole fra 1. 2. — 20. Kontorist Albert Petersen valgt til Formand for Tønder Roklub. — 22. Trafikassistent F. A. T. Christensen, Middelfart. udnævnt til Overassistent i Tønder fra 1. 2. — 29. Portør H. P. Gregersen udnævnt til Overportør af 2. Grad fra 1. 2. -- 29. Frk. Ester Stegmann bestaaet Husholdningseksamen med 1. Karakter.

13. indvies det nye »Tønderhus«, der har kostet 660.000 Kr. — Andelsboligforeningen vedtager at opføre 10 nye 2 Familiers-Huse ved Carstensgade og Tværvejen over for Kasernen. — »Tøndernbank« udvider Aktiekapitalen med 105.000 Kr.

Ejendomshandel: Leos Allé 25 af Portør Kurth solgt til Lagerforvalter Kjær.

Døde: 3. Fru Marie Catharina Freiberg, 71 Aar. — 7. Enke Anna Marie Hoffesommer, 53 Aar. — 11. Frk. Cæcilie Dorothea Jürgensen, Richtsensgade 9, 19 Aar. — 12. Enke Anna Catharina Feddersen, Spikerg. 1, 75 Aar. — 13. Bygmester Eduard Christian Eggert Horst, 60 Aar. — 23. Bagermester Martin Petersen, 76 Aar. — 24. Opkræver Isak Andresen, 73 Aar.

Bryllupper: 28. Politibetjent Paul Emil Møller, Tønder, og Kæthe Catharina Petersen, Uldgade 10. — 28. Forlagsboghandler Franz Karl Hecht, Tønder, og Sekretær Gurli Jutta Christensen, København.

Runde Dage: 8. Malermester Carl Petersen, Søndergade: 60 Aar. — 11. Lektor Ernst A. Kiørboe: 60 Aar. — 15. Sølvbryllup: Jens Paulsen og Hustru. Aldersrenteboliger.

Udnævnelser m. m.: 8. Politibetjent N. Petersen, Paskontrollen, forfremmet til Overbetjent. — 15. Toldpakhusarbejder N. P. Nielsen udnævnt til Toldpakhusformand fra 1. 3. — 22. Kontorfuldmægtig paa Politikontoret Frederiksen udnævnt til Kontorfuldmægtig af 1. Grad.

17. Hypoteklaanefond og Jordfordelingskommission flytter fra Hedeselskabets Bygning ved Ribe Landevej til Amtmandsgaarden. — 23. Ved Folketingsvalget blev der i Tønder Købstad afgivet følgende Antal Stemmer (Stemmerne fra Valget i 1939 i Parentes): Bondeparti 1 (0). Nat. Soc. 93 (71). Retsforbund 29 (26). Dansk Samling 38 (0). Kons. Folkeparti 580 (604), Rad. Venstre 103 (132). Socialdem. 945 (1053), Venstre 216 (224). Dette var 56,1 % af det samlede Antal Vælgere. Tyskerne deltog ikke i Valget. — 26. Byrådet vedtager Budgettet, hvorefter der skal udskrives 756 273 Kr. i Skat. — 27. Skolebespisningen afsluttes. Fra 17. Nov. til 27. Marts er der uddelt 17.000 Portioner à 44,5 Øre. — 28. 1330 Gymnaster fra Amtet holder Stævne paa »Tønderhus«. — 29. Ved Sygekassens Generalforsamling oplyses, at Kassen har 4032 Medlemmer, og at den i Aaret 1942 havde en Omsætning af 286.884 Kr.

Ejendomshandler: Strucks Allé 61a af Købmand Carl Orbesen solgt til Automobilforhandl. Andreas Roost. — Strucks Allé 61 af Gravers Lorenzen. Møgeltønder, solgt til Enkefru Cæcilie Høeg, Rørkær.

Døde: 4. Kaffehandlerske Frk. Marie Petersen, 74 Aar. — 9. Ekstrapostbud Niels Peter Jacobsen, 66 Aar. — 11. fhv. Landmand Carl Adolf Wilhelm Karstens, Østergade 79, 84 Aar. — 12. Bogtrykkeriejer Gustav Adolph Rothe, 66 Aar.

Falden, meddelt i Marts: S. S. Sturmman Wilhelm Fischer, Slotsgade, (3. 1. 43).

Bryllupper: 6. Disponent Kristian Vilhelm Jensen. Tønder, og Kontorassistent Karla Bundesen, Nygade 6. — 7. Sygehusportør Martin Hede Jensen, Tønder, og Sofie Magdalene Junker, Brede (i Brede Kirke). — 21. Landmand Gabriel Madsen Friis, Tyskskov, og Dorothea Momke Kurth. Leos Allé 45.

Runde Dage: 6. Sølvbryllup: Overportør Chr. Saak og Hustru. — 12. Kommunegartner Franz Hecht: 60 Aar.

Udnævnelser m. m.: 2. Overgendarm Julius Sund, Sæd, ansat som Toldbetjent i Tønder. — 13. Hotelejer Skov, Missionshotellet, valgt til Inspektør paa Missionshotellet »Hebron«, København.

A P R I L 1 9 4 3.

1. Ligningsprocenten sættes til 10.5 (1942: 11). Den skattepligtige Indtægt er gaaet frem fra 8.690.000 til 9.391.000 Kr. — 1. Den danske Folkeskole begynder med 68 Elever i de to første Klasser. — 1. 3 Drengene bliver forbrændt af Brandhønder, som de finder paa Marken. — 7. Ombygningen af »Kino« er afsluttet.

Ejendomshandler: Vidaagade 22 af Konsul Eff. Kolding, solgt til Bygmester Købke. — Vidaagade 22 af Bygmester Köbke solgt til Kommis Christensen.

Døde: 3. Ilse Bregnhøj Jürgensen. Tonnesensvej. 6 Uger. — 5. Fru Frieda Dorothea Johannsen, f. Schirakow, 46 Aar. — 16. Soldat Arnold Wachsbaum, 27 Aar. — 30. Arbejder Johan Hansen. Nørregade 91, 45 Aar.

Falden, meddelt i April: S. S. Sturmman Iver Andersen (28. 2. 43).

Bryllupper: 4. Ekspedient Carl Heintzelmann, Tønder, og Kontorassistent Anna Irene Larsen, Tønder. (Kirken i Nr. Sundby). — 8. Kommiss Jørgen Hansen, Tønder, og Hertha Ihle f. Lund, fra Hohenwestedt. (Højst Kirke). — 11. Bestyrer Arne Lund Lauridsen, Tobøl, og Damefrisør Olivia Emilie Nissen, f. Christensen, Tobøl. — 11. Remisearbejder Johann Thielsen, Tønder, og Anna Catharina Pedersen, Vidaaagade 41. — 18. Arbejder Carl Christian Jensen, Esbjerg, og Jensine Petrea Hausen, Lille Emmerske. — 22. Kontorist Orla Henriksen, Odense, og Ekspeditrice Ruth Christine Frost Nissen, Dragonvej 7. — 22. Ingeniør Peter Evaldsen Tychsen, Aarhus, og Ekspeditrice Wilhelmine Christine Linnet, Nørregade 79. — 22. Bogholder Peter Christian Ludvig Petersen, Roskilde, og Kontorist Gerda Kronborg, København. — 25. Landmand Anton Martin Clausen, Alslev Kro, og Thea Christine Jensen, Ribe Landevej 39 (Løgumkloster Kirke). — 26. Stationsarbejder Svend Aage Borregaard. Tønder, og Ekspeditrice Klara Lund. Leos Allé 22.

Runde Dage: 11. Murer L. Voss: 70 Aar. — 12. Fru Nicoline Bjørnskov: 60 Aar. — 14. Telegrafkontrollør Heseler: 70 Aar. — 19. Købmand Aug. Müller: 40 Aars Forretningsjubilæum. — 22. Bladhandler Petersen, Tønder H.: 50 Aar. — 30. Frk. Jenny Samuelson, Busch's Laboratorium. 50 Aar.

Udnævnelser m. m.: 1. Pensioneret: Postkontrollør H. S. Heseler, Overpostpakkemester Carl Engel, Overpolitibetjent P. Skrydstrup. — 1. Forfremmet: Politiasistent Larsen til Politikommissær i Aabenraa, Amtsfuldmægtig Florander til Kontorchef, Distriktsbestyrer J. Knudsen, Hedeselskabet, til Distriktsbestyrer af 1. Grad, Postassistent Fru Bay til Over-

assistent. — 19. Overassistent K. A. Møller, Tønder Toldkammer, udnævnt til Toldkontrollør i Gedser.

M A J 1943.

3. Mindre Ildløs i Brdr. Bachmanns Kornlager ved Strucks Allé. — 14. og 19. har Tønder de første Luftalarmer ved Dag (19. det store Angreb paa Flensborg). — 20. Enkelte Forretninger indfører Week-end. — 26. Optagelsesprøven til Statsskolen bestaaet af 40 Elever.

Ejendomshandler: Nørregade 16 af Sagfører Bundgaard solgt til Landmand A. Petersen fra Abildmark.

Døde: 5. Enke Catharine Anna Johanna Gercken, Østergade 59, 82 Aar. — 14. Fru Dorothea Kjestine Bohsen, St. Emmerske, 80 Aar. — 17. Fru Ingeborg Marie Christensen, Torvet 5, 83 Aar. — 22. Fru Catharina Carstensen, Leos Allé 2, 68 Aar.

Falden, meddelt i Maj: Peter Bahnsen (31. 3. 43). — Carsten Andersen (22. 2. 43).

Bryllupper: 8. Underofficer Tekniker Johann Joachim Niekenz, Kiel, og Kontorist Frieda Jensine Christiansen, Vidingherredsg. 7. — 14. Mekaniker Willi Ewald Jäger, Berlin-Pankow, og Liese Lotte Tietge, Vidaag. 41. — 16. Blikkenslager Thomas Matzeu, Sønderborg, og Elna Margrethe Marie Christiansen, Tvedvej. — 19. Husmand Andreas Hørlyck, Brøns, og Mette Dorthea Philipp, Brøns. — 23. Arbejder Nis Peter Berg, Tønder, og Catrine Axelsen, Hyding. — 29. Remisearbejder Peder Harholm, Korsør, og Sygeplejerske

Christine Frier f. Hansen, Tønder. — 30. Montør Thorben Feddersen Hansen, Tønder, og Tove Christensen, Slagelse.

Runde Dage: 1. Købmand Hans Matthiesen: 50 Aar. — 4. Købmand Jacob Klüwer bliver paa sin 70 Aars Fødselsdag udnævnt til Æresmedlem i Handelsstandsforeningen. — 7. Bankbud Juhl: 50 Aar. — 29. Gaardejer Lor. Lüick, Tved: 60 Aar. — 30. Thomas Thomseu, Elektricitetsværket: 60 Aar. — 31. Oversygeplejerske Søster Anna: 50 Aar.

Udnævnelser m. m.: 1. pensioneret: Overmontør Albers. — 1. Slagtersvend Aage Jensen, Allingaabro, ansat som Mester paa Tønder Slakteri. — 3. Frk. Kirsten Atke bestaaet Eksamen som Sygeplejerske paa Bispebjerg Hospital. — 5. Købmand Lorenz P. Dethlefsen udnævnt til Æresmedlem i Handelsstandsforeningen. — 17. Førstelærer E. C. Tygesen. Skodborghus, ansat som Lærer ved Tønder Statsseminariums Øvelseskole. — 18. Toldassistent Georg Nielsen fra l. 6. forflyttet til Nakskov. — 28. Bibliotekar Frk Gerda Tarp Hansen ansat som Leder af Tønder Bibliotek. — 28. cand. mag. G. O. H. Høyer ansat som Adjunkt ved Statsskolen fra l. 6.

JUNI 1943.

1. Eksplosion i D. S. B.'s Remise. Flere Maskiner beskadiget. — 4. og 5. Dansk Samfund holder Kursus med over 80 faste Deltagere. — 8. Seminariet dimitterer 32 unge Lærere og Lærerinder. Til Optagelsesproven i Slutningen af Maa-neden meldte sig 56 unge. — 11. Byraadet vedtager med 8 mod 6 Stemmer i l. Behandling at bygge en Omkørselsvej fra søndre Landevej gennem Anlægget bag om Seminariet til Østergade. — 15. Tønder Byraad bevilger 30.000 Kr. til Byju-

bilæet: til Jubilæumshøger 11.000, Turistplakat m. m. 5.650. Sportsforening 6.000, Udsmykning 4.000, Musik 890, historisk Udstilling 750. Kniplingeudstilling m. m. 500, uforudset 1.210 Kr. — Den første Jubilæumshøger »Tønder i Dag« udkommer. — 18. »Schützenkorps« fejrer 250 Aars Jubilæum. — 19. holdes der stor Luftværnsøvelse. — 21. Statsskolen dimitterer 20 nye Studenter. — 24. Der opstilles Tunghøreapparater i Kirken. — 29. Første Nummer af »Tønder-Sport« udkommer.

Ejendomshandler: Dragonvej 16 af Bankassistent Lorenz Petersen solgt til Urmager H. Petersen. — Dragonvej 13 af Rentier Iwer Petersen solgt til Købmand H. Friis. — Grand Café af Bygmester Köbke solgt til Restauratør Meinert Lützen. — »Schweizerhalle« af Automobilhandler Aabling solgt til Bygmester Jørgen Larsen. — Missionshotellet af Hotelejer Skov solgt til Brdr. Tygesen. — Bargumsvej 9 af Fru Hoffesommers Arvinger solgt til Vognmand Carl Jensen.

Døde: 10. Enke Andrea Jensine Nielsen, Søndergade 28. 80 Aar. — 18. Enke Margrethe Christine Asmussen, Popsensgade 14, 88 Aar. — 24. Marianne Ibsen Jessen, Norregade 46, 12 Dage. — 30. Lærerinde Elvine Clausen, 57 Aar.

Falden, meddelt i Juni: Gerhard Minck (27. 5.) — Werner Knudsen (20. 2.).

Bryllupper: 10. Driftsleder Underofficer Rolf Herbert Eberhard Lüke, Hamborg, og Sekretær Jenny Wilhelmine Jensen, Vestergade 31. — 12. cand. chem. Karl Odefey, Kiel, og Stenografist Edith Clara Agricola, Kiel. — 19. Maskinarbejder Hans Bollerslev, Tønder, og Christine Jensen f.

Jensen, Rødding. — 28. Lokomotivfyrb. Svend Aage Bertramsen. Tønder, og Kontorassistent Ruth Astrid Nyholm. Tønder.

Runde Dage: 1. Malermester Peter Carstens: 60 Aar. — 3. Overbetjent Nicolai Petersen, Paskontrollen: 50 Aar. — 3. Enkefru Richter, Østergade: 80 Aar. — 12. Smedemester Dideriksen har i 25 Aar været Formand for Haandværkerforeningen.

Udnævnelser m. m.: 1. Politiassistent Selmose, Køge, udnævnt til Politiassistent af 1. Grad i Tønder. — 22. Assurandør Stockport, »Baltica«, forflyttet til Silkeborg, Assurandør Loft fra Brande til Tønder. — 22. Vagtmester Christensen. Dyrhus, udnævnt til Danebrogsmand.

JULI 1943.

2. Byraadet vedtager at udsætte 2. Behandling af Omkørselsvejen. — 8. Ildbrand i Bygmester Aug. Rathjes Villa ved Punchvejen. — 16.-18. »Danmarks Retsforbund« holder Aarsmøde i Tønder. — 23. Paa Torvet bygges i Anledning af Byjubilæet en Blomstergrotte med Springvand, der staar Aaret ud. — 27. Varmerekord i Byen. — 28. Tønder har sin 25. Luftalarm. — 31. »Schweizerhalle« genaabnes.

Ejendomshandler: Allégade 16 af Kommunen solgt til Gartner Lange. — Snekerværksted i Strucks Allé af Brugsforeningen solgt til Snekermester Feld.

Døde: 2. Frk. Kirstine Bergitte Gregersen, Mellemgade 6. 61 Aar. — 2. Enke Ane Marie Lohmann, Slotsgade 20, 68 Aar. — 10. Enke Marie Johanne Dorothea Petersen, Lille-

gade 2, 76 Aar. — 10. Johan Christian Hansen, De gamles Hjem, 83 Aar. — 10. Fru Anne Elisabeth Rohwedder, Nørregade 67, 29 Aar. — 13. Enke Anne Margrethe Matthiesen, Leos Allé 8, 79 Aar. — 22. Fru Sara Gudrun Jørgensen, f. Jakobsen, København, 22 Aar. — 25. Fru Cecilie Petersen f. Petersen, Slotsgade 20, 63 Aar. — 27. Fru Caroline Frederike Dagmar Asmussen, f. Rerup. De gamles Hjem, 78 Aar.

Falden, meddelt i Juli: Leutnant Jakob Lassen Schleemann.

Bryllupper: 3. Realskolelærer Poul Helge Nilsson, Hille-rød. og Kommunalærerinde Else Inga Kaarsbøl, Aarhus. — 30. Revisor Mads Andreas Ludwig Kjær, Aabenraa, og Kon-torist Anne Johanne Charlotte Hansen, Carstensgade 79.

Runde Dage: 1. Fru Schäfer, Carstensgade 1: 70 Aar. — 9. Murermester P. Knudsen: 50 Aar. — 10. Stationsbud An-dreas Nielsen og Hustru: Sølvbryllup. — 17. Pedel Frandsen, Seminariet: 60 Aar. — 18. Nis Peter Berg: 70 Aar. — 21. Bagermester Christian Lassen: 60 Aar. — 25. Købmand Bai Nielsen: 50 Aar.

Udnævnelser m. m. 1. Lokomotivfører Oscar Petersen pen-sioneret. — 3. Toldmedhjælper Ebbe Ask forflyttet til Kø-benhavn, Toldmedhjælper V. J. N. Knudsen, Padborg, for-flyttet til Tønder. — 8. Carl Petersen, Søn af Sparekasse-direktør Petersen, bestaaet lægevidenskabelig Eksamen. — 15. Politibetjent Henning Larsen forflyttet til København.

Tønder Købstad fejrer 700 Aars Købstad-jubilæum paa følgende Maade:

31. 7.-1. 8. Jubilæumsdyrskue med 14.000 Deltagere.
 31. 7. Tysk Sportsfest .
 4. 8. Fodboldkamp.
 5. 8. Kl. 8 Reveille.
 Kl. 8,45 Byraadsmøde.
 Kl. 9 dansk, Kl. 9,50 tysk Gudstjeneste.
 Kl. 11 Reception paa Amtshuset: Byen modtager mange Gaver.
 Kl. 12 Frokost paa »Hotel Tønder«. Blandt Talerne Indenrigsministeren.
 Kl. 14,30 Koncert paa Torvet, Kl. 16 Koncert i Anlægget.
 Aften: Fester paa »Tønderhus« og »Schützenhof«.
 6. 8. Ride- og Springopvisning paa Markedspladsen.
 7. 8. Tennispokalkampe.
 8. 8. Sportskampe (danske).

Hele Ugen igennem: historisk Udstilling paa Museet og Knipleudstilling paa »Tonhalle«. — Som Borbergave overrækkes 15.000 Kr., der skal anvendes til et nyt Anlæg mellem Alléen og Popsensgade (»Peter Geickens Fenne«).

I Anledning af Byjubilæet udkommer der følgende Bøger: »Tønder i Dag«, redigeret af Redaktorerne Bernsen og Clausen. — Cl. Eskildsen, Tønder 1243-1943, Forlaget Guldhorn. — »Tønder gennem Tiderne«, skrevet af danske Forfattere, redigeret af M. Mackeprang, udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland. — Ludwig Andresen, Beiträge zur neueren Geschichte der Stadt Tondern. Verlag Heimat und Erbe. Flensburg.

1. Brande i Paul & Knudsens Snedkerværksted ved Popsengade og Bygmester Wieses Tømmerplads ved Markgade. — 4. De kommunale Værker oplyser, at Vandforbruget i Tønder er 1 Million Liter i Døgnet. — 21. Ildebrand i Johannes Schäfers Snedkerværksted i Carstensgade. — 22. »Fagenes Fest« holdes paa Sportspladsen med over 1000 Tilskuere. — 24. Hefligt Tordenvejr med mange Lynnedslag i Tønder. — 25. Det gamle »Tønderhus« indvies som C. B. U.-Kaserne. — 27. Byraadet afslaar med 9 : 3 Stemmer at bygge Omkørselsvejen gennem Anlægget. — 29. Undtagelsestilstand i Danmark. — 30. En lille Dreng fra Hamborg drukner i Vidaaen.

Ejendomshandler: Staldbygning ved Jernbanegade af Fru Hemmsen solgt til Repræsentant Ernst Jürgensen.

Døde: 11. Leif Jozefowicz, Dragonvej 19, 3 Maaneder. — 20. Fru Juliane Minck, f. Eichler, 49 Aar. — 23. Fru Christine Nissen, f. Christiansen, Storegade 26, 70 Aar. — 30. Conrad Boysen (fra Hamborg) 4 Aar.

Bryllupper: 8. Landmand Aksel Møller Jensen, Vilslev, og Lærerinde Mathia Nikoline Nielsen, Markg. 1. — 8. Manufakturist Peter Paulsen, Tønder, og Astrid Emilie Hansen, Dragøvej 16 (Jerne Kirke). — 14. Regnskabskonsulent Poul Marius Mølgaard, Aabenraa, og Husholdningskonsulent Katharina Maria Jensen, Vidingherredsgade 41.

Runde Dage: 8. Redaktør Thomsen. »Vestkysten«: 60 Aar. — 10. Amtsskolekonsulent Svendsen: 70 Aar. — 11. Redaktør Christian Jessen og Hustru: Sølvbryllup. — 24. Enkefru Diestel, Søndergade: 90 Aar. — 24. Postpakkemester A. Bundesen og Hustru: Sølvbryllup.

Udnævnelser m. m. 5. Borgmester Paulsen udnævnt til Ridder af Danebrog.

SEPTEMBER 1943.

Værnemagten giver Meddelelse om følgende *Standretsdomme*: Postaspirant Søren Bundesen 2 Maaneders Fængsel for Fornærmelse af en Tidsfrivillig. — Boghandlermedhjælper Mogens Thorbek 2 Ugers Fængsel for usandfærdige og fornærmende Beskyldninger over for Værnemagtsposter. — Arbejder Kurt Petersen 1 Aars Fængsel, fordi han den 30. 8. har anbragt Hammer og Segl-Mærket paa Banegaardsrampen.

Omkørselsvejen: Byraadet afslaar ved 2. Behandling med 11 : 3 Stemmer at bygge Omkørselsvejen gennem Anlægget. — 2. Mellem 60 og 70 Personer i Tønder skal betale 150.000-200.000 Kr. i Konjunkturskat. — 6. Kransen hejses paa de nye Andelsboliger ved Carstengade. — 10. Planerne for den nye Ungdomsskole er færdige. — 23. Fra Sorø meddeles, at Rektor A. J. West, tidl. Tønder, er død. — 25. Der afsløres en Kongehuste af Billedhugger Kvederis, skænket til »Tønderhus«. — 26. Iflg. Meddelelse fra Værnemagten er der øvet talrige Sabotagehandlinge mod Jernbaneskinneerne i Jylland.

Døde: 2. tidl. Bogholder Friedrich Wilhelm Emil Drøhse, 82 Aar. — 14. tidl. Gaardejer Antoni Christensen, Østergade, 87 Aar. — 15. Købmand Jacob Klüwer, 70 Aar. — 25. tidl. Bogholder Söncke Lauritz Bendix Sørensen, 61 Aar.

Faldne, meddelt i September: Rottenführer Heinrich Carsten Wachberg Schmidt (20. 7.). — S. S. Sturmman Hans Winther (13. 8.). — Gefr. Hans Bauer (?).

Bryllupper: 3. Bager Otto Valdemar Petersen, Randers, og Petri Martha Jessen, Døstrup. — 4. Mejerist Laust Si-

gurd Mattesen, Tønder, og Anna Margr. Holm, Markgade 22. — 5. Snedkersvend Børge Hedegaard Jensen, Bomhuset, og Asta Hansine Knudsen, Carstengade 6 (Smidstrup Kirke). — 25. Postbud Georg August Friedrich Johannsen, Tønder, og Eline Hansen, Nørregade 91. — 29. Stationsarbejder Ejner Christensen, Tønder, og Elene Cathrine Fabricius, Højer (Højer Kirke).

Runde Dage: 1. Vagtmester af 1. Grad H. J. Christensen. Dyrhus: 40 Aars Tjenestemandsjubilæum. — 1. Bankkasserer Hartz Laursen: 25 Aars Jubilæum i Handelsbanken. — 1. Togbetjent J. S. Sørensen: forfremmet til Jernbanepakmester. — 6. Købmand Anton Tygesen: 50 Aar. — 8. pens. Postpakmester Jensen, Strucks Allé: 70 Aar. — 15. Købmand Jes P. Petersen, Rihe Landev.: 75 Aar. — 19. Fiskehandl. Svend Hansen: 50 Aar. — 20. Stationsforst. Beck: 60 Aar. — 27. pens. Lærer Jacobsen, Rihe Landevej: 75 Aar. — 28. Forretningsfører Bossen og Hustru. Odense Ægforretning: Sølvbryllup. — 29. Enkefru Christiane Heder. Uldgade: 75 Aar. — 30. Bankbogholder Hans Hansen, Handelsbanken: 50 Aar.

Udnævnelser m. m.: 1. Postbud Tjørnehøj. Eshjerg, forflyttet til Tønder som Overpakmester.

O K T O B E R 1 9 4 3.

6. Undtagelsestilstanden ophæves. — 21. Evakueringsplanen for Tønder By er fuldt udarbejdet. — 22. Meget kort, men meget voldsom Storm over Vestslesvig. — 26. Aarets største Eksportmarked: 1223 Kreaturer. — 27. Ungdomsskolen begynder. — 27. »N. Z.« meddeler, at der indtil nu er faldet 26 unge Mænd fra Tønder.

Ejendomshandler: Vognmand Martensen sælger sit Hus ved Sønderport til Vognmand Lauridsen, Emmerskevej. — Østergade 13 af Motorsagkyndig J. C. Rasmussen solgt til Mekaniker Fritz Christiansen, Torvet.

Døde: 8. Fabrikant Anders Rasmussen Kjærby, 68 Aar. — 13. Fru Nicoline Hansen, Vestergade 87, 55 Aar. — 15. Boghandler Heinrich Andreas Nissen, 73 Aar. — 21. Fru Wilhelmine Brukat, f. Gasenzer, Leos Allé 8, 87 Aar. — 29. Enke Anna Margrethe Madsen, Østergade 17, 77 Aar. — 31. Christel Marie Heinsen Carstensen, 1¹/₂ Aar.

Falden, meddelt i Oktober: Alexander Paul Fischer (31. 7.).

Bryllupper: 3. Laboratorieassistent Jørgen Erichsen Søndergaard, Tønder, og Anne Marie Borg, Strucks Allé 59. — 8. Kontorassistent Hans Christian Møller, Løgumkloster, og Sygeplejerske Ellen Bertha Atke, Tønder. — 17. Barbermester Tage Frandsen, Fredericia, og Sophie Christine Bohsen. St. Emmerske. — 17. cand. pharm. Erik Andreasen, Sønderborg, og Lærerinde Sophie Louise Horst, Sønderborg. — 18. Underofficer Walter Paul Poludnick, Kiel, og Herta Sophie Lorenzen, Dragonvej 11. — 21. Bogholder Jes Hinrichsen Jensen, Tønder, og Sygeplejerske Ellen Stevelt, Charlottenlund (Charlottenlund Kirke). — 31. Malersvend Viggo Winther Gregersen, Møgeltønder, og Sygeplejerske Nadeschda Johanne Louise Damby, Vanløse (Vanløse Kirke). — 31. Landmand Peter Andersen Nielsen, Sæd. og Jenni Schlüter. Sølsted (Abild Kirke).

Runde Dage: 1. Forretningsjubilæer: Firma L. Andresen: 80 Aar, Firma Ernst Chr. Klüwer: 75 Aar, Tandtekniker Dylmer: 40 Aar. — 1. Tønder Bibliotek fylder 10 Aar. — 6. pens. Konduktør H. P. Majhøll og Hustru, Richtsensgade:

Guldbryllup. — 10. Politimester Martensen-Larsen: 50 Aar. — 10. Gaardejer Johann Schlüter, Tved: 60 Aar. — 12. Overbetjent Nic. Petersen og Hustru, Strucks Allé: Sølvbryllup. — 15. Fru Jessen, Allégade 24: 85 Aar. — 26. A. Grubich og Hustru, Vestergade: Sølvbryllup. — 28. Viceskoleinspektør S. C. Brejl: 50 Aar.

Udnævnelser m. m.: 1. pensioneret: Togfører A. C. Nielsen. Togfører P. Kaarsbøl, Rangerformand C. C. Mortensen. — 1. Overportør O. J. Petersen forfremmet til Rangerformand. — 22. Politifuldmægtig Kjøgøx valgt til Formand for Sportsforeningen.

NOVEMBER 1943.

1. Statsskolen og den tyske Kommuneskole tages i Brug til andet Formaal. Statsskolen flytter hen paa Seminariet. »Schweizerhalle« tages i Brug som Skole for nogle af Øvelsesskolens Klasser. — Senere i November tages ogsaa Vandrehjemmet, Tonhalle og Grand Café i Brug til andet Formaal. — 4. Socialkontoret oplyser, at 2.500 Personer i Tilfælde af Evakuering selv sørger for Kvarter. — 8. Paa et Epitafium i Tønder Kirke findes et værdifuldt Maleri, dækket af en daarlig Reproduktion. — 10. Mindre Ildløs hos Gartner Petersen, Østergade. — 12. Jubilæumsudvalget holder afsluttende Møde. Regnskabet viser et Overskud paa omkring 700 Kr. Borgergaven har indbragt 14.453 Kr. Planerne til det nye Anlæg er udarbejdet af Havearkitekt Frk. Suurlykke-Petersen. — 24. Skolebespisningen genoptages. — 27. Mindre Ildløs hos Gartner Knud Bach. — 30. Øvelsesskolens gamle Elever opretter en Elevforening.

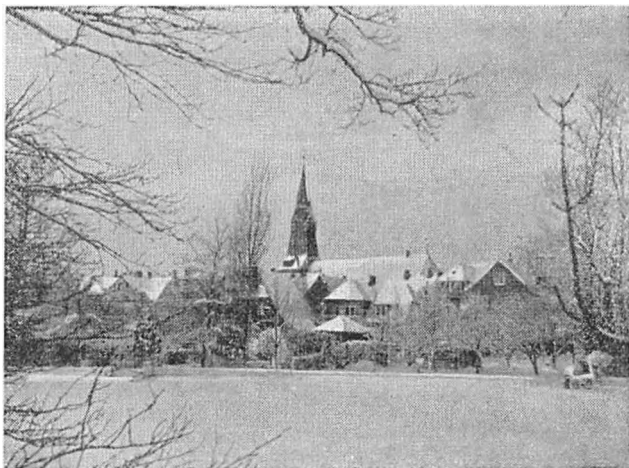
Ejendomshandler: Ribe Landevej 3 af Undervisningsministeriet solgt til Motorsagkyndig J. C. Rasmussen. — Badeanstalten af Massør Jensen, Aarhus, solgt til Chauffør Anders Thomsen, Kogade.

Døde: 3. fhv. Gaardejer Christian Jensen Outzen, St. Emmerske, 80 Aar. — 16. pens. Kontorist Emil Hieronymus, 88 Aar. — 19. Handelsmand Tjelle Wortmann, 75 Aar. — 20. fhv. Gaardejer Martin Lorenzen (Ubjerg), 81 Aar. — 21. Enke Marie Kirstine Jørgensen, Østergade 51, 72 Aar. — 27. tidl. Markmand Jes Matthiesen, 75 Aar.

Bryllupper: 7. Tandtekniker Fred Jürgen Weiss, Tønder, og Helmor Tønder, Østergade 29. — 7. Slagtermester Martin Hostrup, Tønder, og Anne Dorthea Marie Nissen, Bjerndrup. — 12. Snedkersvend Christian Christensen, Tønder, og Servitrice Caroline Lucie Wilhelmsen, Aabenraa (Aabenraa Kirke). — 13. Lærer Hans Peter Andersen Prinds, Visby, og Defektrice Johanna Hansen, Strucks Allé 35. — 13. Lærer Ingward Schultz, Ballum, og Kontorassistent Agnes Elise Frieda Lorenzen, Vestergade 21. — 13. Grænsegendarm-Aspirant Jens Karl Nicolajsen, Rends, og Nissine Marie Pedersen, Vidaagade 41. — 14. Politibetjent Christen Bertelsen, Fredericia, og Sygeplejeselev Christine Andersen, Tønder (Hviding Kirke).

Runde Dage: 1. Snedkermester Neupert: 50 Aar. — 1. Ekspeditrice Frk. Lund, Tønder Mejeri: 20 Aars Jubilæum. — 1. Banearbejder Jes Wilhelmsen: 25 Aars Jubilæum hos D. S. B. — 5. Trælasthanhandler B. Selmer: 70 Aar. — 5. To Guldbryllupper i Alderdomshjemmet: W. Andresen og Hustru, M. Plaktis og Hustru. — 8. Fru Sobirag: 50 Aar. — 9. Enkefru Selma Schøer: 75 Aar. — 15. Bankdirektør Johan Andersen og Hustru: Sølvbryllup. — 23. Stabsofficiant J. Jørgensen: 60 Aar. — 25. Malermester Georg Bader: 60 Aar.

Udnævnelser m. m.: 1. Amtslæge Dr. Lausten-Thomsen bliver Amtslæge for Aabenraa-Sønderborg Amter. Læge Schultz, Brede, konst. som Amtslæge, Læge Fru Anne Margrete Poulsen som Skolelæge for den danske Folkeskole. — 1. cand. polyt. Carl Bonde ansat som Ingeniør ved Amtsvejinspektoratet. — 1. Timelærer Boe Petersen Boisen ansat som Lærer ved Seminariets Øvelsesskole. — 8. Lærerinde Ingrid Kragh-Schwarz ansat ved den tyske Mellemskole. — 10. cand. pharm. Hans-Iver Toft faar fra »Løvens kemiske Fabrikfond« et Legat paa 2.000 Kr. til videre Uddannelse. — 15. Dommer Stegmann valgt til Formand for Biblioteket, Bankbogholder Munch-Knudsen til Formand for Det danske Kontor.

Tidligere udkom:

Cl. Eskildsen:

Tønder 1243-1943

hft. 5,00 - indb. 8,00

H. Lausten-Thomsen:

Genforeningsdagene

Kr. 3,50

Tønder-Firkort

udarbejdet af *Cl. Eskildsen*

Kr. 3,00

Erik Pontoppidan:

Det Danske Sprogs Skæbne
i Sønderjylland

Oversættelse og Kommentarer
ved *Peter Jeppesen*

Kr. 4,50

Faas gennem enhver Boghandel